

‘De juiste combinatie van interactievaardigheden draagt bij aan de kwaliteit’

Kleine veranderingen, grote gevolgen...

Hoe kan de wisselwerking tussen jou en een kind bijdragen aan zijn ontwikkeling en welbevinden? Deze vraag stond centraal in het onderzoek dat promovendus Katrien Helmerhorst (32) uitvoerde voor het Nederlands Consortium Kinderopvang Onderzoek (NCKO) aan de Universiteit van Amsterdam. De afgelopen jaren bekeek zij honderden video-beelden van de interacties tussen pedagogisch medewerkers en kinderen van 0 tot 4 jaar. Conclusie: het gaat goed met de kwaliteit van de kinderdagopvang (van 0 tot 4 jaar). Maar er valt ook nog winst te behalen.

Een kind dat goed in zijn vel zit, zich prettig voelt en gestimuleerd wordt binnen een veilige pedagogische basis, kan zich optimaal ontwikkelen. Dit vormt een belangrijke graadmeter voor de kwaliteit van de kinderopvang. Aan de ene kant lijkt dat een open deur, maar tegelijkertijd is het helemaal niet zo vanzelfsprekend. Het vraagt immers veel van een pedagogisch medewerker om ieder kind in de groep hierin te ondersteunen. Voor Katrien reden om te onderzoeken hoe een pedagogisch medewerker met haar interactievaardigheden nog beter kan inspelen op het welbevinden en de ontwikkeling van jonge kinderen. Met hart en ziel wijdde zij

'Het videofragment was zo'n mooi emotioneel moment dat de pedagogisch medewerker tijdens het terugkijken begon te huilen!'

zich aan haar onderzoek en promoveerde hierop afgelopen najaar.

Wat maakt die kwaliteit van de opvang zo interessant?

Katrien: 'Het ging lange tijd in de kinderopvang om opvangen in plaats van opvoeden. Het was vooral belangrijk dat de leidster heel lief was voor kinderen. Dat blijft natuurlijk een essentieel gegeven. Maar de kinderopvang is inmiddels een professionele sector waar kinderen veel tijd doorbrengen. Ik zie het daarom als een gemiste kans om niet méér dan dat te bieden. Je kunt door de kwaliteit van de opvang bijdragen aan het welbevinden en de ontwikkeling van kinderen. Die kwaliteit staat centraal in het onderzoek van het NCKO dat in 2002 startte. Toen ik daar in 2006 tijdens mijn studie pedagogische wetenschappen een onderzoekstage gedaan had, merkte ik dat ik aan de wieg stond van de mogelijkheden tot groei van de kwaliteit. Dat maakt de kinderopvang interessant voor mij. Na mijn studie ben ik als promovendus verder gegaan met dit onderzoek. Elke dag die ik als onderzoeker op de groepen meemaakte, zag ik die groei letterlijk voor mijn neus gebeuren. Dat maakt het ontzettend leuk.'

De kwaliteit van de kinderopvang gaat over de vraag hoe je ervoor kunt zorgen dat kinderen zich optimaal ontwikkelen en hoe ze prettig gedijen in de kinderopvang. Daarbij is een adequate reactie van de pedagogisch medewerker van invloed op zowel het welbevinden als op de sociaal-emotionele ontwikkeling van een kind. Dit vraagt van de leidster om basale en educatieve interactievaardigheden. Katrien: 'Basale vaardigheden van de pedagogisch medewerker dragen bij aan de sociaal-emotionele veiligheid van kinderen. Daarbij kun je denken aan de

bekende sensitieve responsiviteit, respecteren van de autonomie van een kind en kunnen structureren en grenzen stellen. Stel dat de leidster ziet dat een kind verdrietig is en zij biedt het vervolgens troost zodat het kind zich veilig en prettig voelt op de groep. Dan reageert de leidster op dat moment adequaat op een signaal. Dat heeft vooral invloed op het welbevinden van een kind, omdat hij zich 'gezien' voelt. Basale vaardigheden zijn essentieel voor een pedagogisch medewerker. Die moet daarop hoog scoren willen kinderen zich fijn voelen op de groep. Educatieve vaardigheden van de leidster stimuleren eerder de ontwikkeling van een kind. Het gaat hierbij om praten met een kind of iets uitleggen, of het stimuleren van sociale vaardigheden van kinderen. Zowel basale als educatieve vaardigheden zijn van belang.'

Wat levert jouw onderzoek op?

Katrien: 'Ik bezocht voor mijn onderzoek vaak de kinderopvang en zag heel veel goeds gebeuren op de groepen. Bij de meeste pedagogisch medewerkers is er een adequate interactie tussen hen en de kinderen. Daardoor verloopt de sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen prima en binnen een veilig pedagogisch klimaat. Tegelijkertijd zag ik ook dat het hier en daar soms op een heel simpele manier iets beter kon. Ik vermoedde dat de leidsters die vaardigheden gewoon in huis hadden, maar soms zelf nét even niet wisten hoe zij anders konden reageren dan zij gewend waren. Dit hoeft niet ingewikkeld te zijn, omdat je met heel kleine veranderingen die kwaliteit al kan verhogen. Het gaat om simpele dingen als: ga eens op ooghoogte van het kind zitten, praat met een rustige, warme stem, geef een kind een aai over zijn bol; dat

soort dingen. Ik vind het leuk pedagogisch medewerkers daarvan bewust te maken, want ik snap wel dat het soms lastig is daaraan te denken op een drukke dag waarop al zoveel moet. Maar het is net dat verschil waardoor je stapje voor stapje de kwaliteit vergroot. Het is heel leuk om pedagogisch medewerkers die eyeopener te bieden. Dat is mijn drijfveer.'

Katrien ontwikkelde als onderdeel van haar onderzoek ook een training waarin pedagogisch medewerkers kunnen werken aan hun vaardigheden. Katrien: 'De training van vijf bijeenkomsten is simpel, maar intensief en pittig. In de ochtend train ik twee uur lang een individuele leidster op interactievaardigheden aan de hand van videofeedback. We kijken dan naar wat er eventueel anders kan. We zien bijvoorbeeld op de film dat zij een kind helpt met aankleden. Dan vraag ik haar hoe zij kan zorgen dat het meisje dit zelf gaat doen. Daardoor kan de leidster een volgende keer haar interactie veranderen, waardoor ze de zelfredzaamheid van een kind stimuleert. Door de videobeelden komt mijn boodschap bewuster aan. Ik film diezelfde pedagogisch medewerker daarna als ze op de groep aan het werk is, zodat ik kan zien of ze de nieuwe inzichten kan toepassen. Die beelden bespreken we samen tijdens de volgende trainingbijeenkomst. In de middag begeleid ik op dezelfde manier de andere medewerker van dezelfde groep. Zo ontstaat dus steeds een duo dat samen op die groep aan de slag gaat met die interactievaardigheden.

De bevindingen van het onderzoek zijn vaak heel herkenbaar voor pedagogisch medewerkers. Uit de evaluatie blijkt dat de leidsters de training heel leuk vinden om te volgen. Ze ervaren vooral de intensieve sa-

Basale vaardigheden van de pedagogisch medewerker dragen bij aan de sociaal-emotionele veiligheid van kinderen

menwerking als nieuw. Het is overigens vaak wel confronterend voor een pedagogisch medewerker om zichzelf op film te zien. Zo zagen een leidster en ik een keer hoe zij met tips aan de slag ging om het vertrouwen van een kind te winnen. Het kind maakte heel moeilijk contact en praatte ook niet op het kinderdagverblijf. Op die film zie je hoe het kind voor het eerst tegen de leidster ging praten. Dat was zo'n mooi emotioneel moment dat de leidster tijdens de videofeedback begon te huilen!

De training is ook geëvalueerd en is daarmee evidence based. Dat houdt in dat er bewijs is dat deze training werkt in de praktijk. De interactievaardigheden van pedagogisch medewerkers worden echt beter door de training. Hij is in principe geschikt om overal in de kinderopvang te gebruiken. Dat is een mooi gegeven.'

Wat zijn leuke momenten tijdens jouw onderzoek?

Katrien: 'Het was leuk dat ik het onderzoek als het ware mijn eigen 'winkeltje' was. Ik heb weliswaar veel hulp gehad van een prima onderzoeksteam dat veel werk uit handen nam. Maar ik was zelf verantwoordelijk voor alle fasen van het onderzoek; vanaf het filmen op de groep tot de ontwikkeling en uitvoering van de training.

Dat geeft wel een enorme druk, want je moet het binnen de tijd die ervoor staat tot een goed einde brengen. Overigens was ik geen 'ervaringsdeskundige' toen ik aan dit onderzoek begon. Ik heb zelf als kind geen kinderopvang bezocht en heb er verder ook geen ervaring mee. Ik had daardoor een relatief onbevangen blik zonder vooroordelen of verwachtingen. Dat gaf veel vrijheid als onderzoeker.'

Wat zijn je plannen voor de toekomst?

Katrien: 'Ik vind de kinderopvang enorm gegroeid de laatste vijf à zes jaar. Er valt echter nog een grote slag te slaan bij de opleidingen. Ik zie het als mijn missie om roc's hierbij te ondersteunen. We hebben nu subsidie om de training die ik voor mijn promotie onderzoek ontwikkelde, ook op roc's te gaan uitzetten. De roc's kunnen vervolgens zelf hun studenten gaan trainen in interactievaardigheden. Een aantal roc's heeft hiervoor belangstelling getoond. Het Koning Willem I College in Den Bosch gaat de aftrap doen. Hun studenten krijgen straks als zij de opleiding hebben afgerond een NCKO-certificaat. Dat staat goed op je cv. Zo hebben we een stevig raamwerk om de kwaliteit te waarborgen.' ◀

Hoofdpunten uit het onderzoek

Het onderzoek naar de kwaliteit van de kinderopvang laat zien dat videofeedback de interactievaardigheden van pedagogisch medewerkers kan verbeteren:

- Pedagogisch medewerkers doen het goed op het gebied van basale interactievaardigheden (sensitieve responsiviteit, respect voor autonomie en structureren en grenzen stellen).
- Op de educatieve vaardigheden (praten en uitleggen, ontwikkelingsstimulering en begeleiden van interacties) doen pedagogisch medewerkers het gemiddeld minder goed en soms zelfs onvoldoende.
- Pedagogisch medewerkers in de babygroepen (0-2 jaar) zijn minder sensitief responsief dan collega's in de peutergroepen (2-4 jaar).

Meer lezen of informatie over de training?

Katrien Helmerhorst: 'Child Care Quality in The Netherlands: From Quality Assessment to intervention'. Proefschrift. Universiteit van Amsterdam, 2014.

In principe kan elke organisatie voor kinderopvang de training van Katrien volgen. Er is, naast de training voor pedagogisch medewerkers, inmiddels ook een Train-de-trainer-training. Voor meer informatie over de mogelijkheden en kosten, mail je naar: k.o.w.helmerhorst@uva.nl